

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "การสื่อสารในเครือข่ายละครรวงคังดเกล้า" เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของเครือข่ายละครรวงคังดเกล้า
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายละครรวงคังดเกล้า
3. เพื่อศึกษาการสื่อสารภายในเครือข่ายละครรวงคังดเกล้า

การวิจัยครั้งนี้ ใช้หลักการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ซึ่งเป็นคณะทำงานและสมาชิกเครือข่ายละครรวงคังดเกล้า จำนวน 15 คน และคณะทำงานจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) จำนวน 2 คน การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant Observation) และการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายละครรวงคังดเกล้า (Documentary Research)

สรุปผลการวิจัยผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 พัฒนาการของเครือข่ายละครรวงคังดเกล้า

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายละครรวงคังดเกล้า

ส่วนที่ 3 การสื่อสารในเครือข่ายละครรวงคังดเกล้า

ส่วนที่ 1 พัฒนาการของเครือข่ายละครณรงค์ดเกล้า

พัฒนาการของเครือข่ายละครณรงค์ดเกล้า

พัฒนาการของเครือข่ายละครณรงค์ดเกล้าแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ตามช่วงเวลาในการดำเนินโครงการ เพื่อให้เห็นพัฒนาการในด้านการทำงานของเครือข่าย

ระยะที่ 1 ระยะจัดตั้งเครือข่าย (พ.ย. 2547 – ก.พ. 2548)

ในปี พ.ศ. 2547 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีแผนในการสกัดกั้นนักดื่มหน้าใหม่ และต้องการหาแนวร่วมในการรณรงค์ประเด็นปัญหาแอลกอฮอล์ให้กับกลุ่มเยาวชน จึงให้กลุ่มละครที่เคยร่วมงานกับ สสส. มาทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายเพื่อใช้ละครเป็นสื่อสร้างกระแสรณรงค์ประเด็นปัญหาแอลกอฮอล์ในกลุ่มเยาวชน ด้วยเหตุนี้จึงเกิดเป็นเครือข่ายละครละครณรงค์ดเกล้าขึ้น

เครือข่ายละครณรงค์ดเกล้าได้จัดตั้งในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2547 มีสมาชิกเครือข่ายจำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มละครมะขามป้อม กลุ่มถักทอฝัน กลุ่มไม้ขีดไฟ และกลุ่มแก้วเจ้าจอม วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเครือข่ายคือ การนำเสนอสาระบันเทิงผ่านศิลปะการละคร รณรงค์สร้างกระแสละครรับใช้สังคม ส่งเสริมให้ประชาชน รู้ ละเอียด เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ และสร้างแนวร่วมในการรณรงค์ให้ประชาชนรู้ ละเอียด เครื่องดื่ม

โครงการแรกที่ทำขึ้น คือ โครงการละคร ละเล่น ละเล็ก มีระยะเวลาในดำเนินโครงการ 4 เดือน โดยจัดกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การแถลงข่าวเปิดตัวโครงการ การนำละครไปแสดงในงานต่างๆ ขององค์กรภาคี รวมถึงการนำละครไปแสดงในมหาวิทยาลัยเพื่อสร้างกระแสละครณรงค์ให้กับกลุ่มเยาวชน การทำโครงการร่วมกันในครั้งนี้ ทำให้เครือข่ายได้ค้นพบว่า กลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ควรเป็นเด็กระดับประถมและมัธยมศึกษา เพราะเด็กเริ่มดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มาตั้งแต่วัยนี้แล้ว นอกจากนี้ยังได้ค้นพบว่า สื่อละครในการรณรงค์ ควรให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วมในเชิงลึกมากกว่าการส่งสารเพียงฝ่ายเดียว

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินงาน (ต.ค. 2548 – ก.ย. 2549)

การทำโครงการในระยะที่สองนี้ เครือข่ายละครนครนรงค์ดเหล่า ได้ร่วมมือกับทีมนักวิจัย ทำโครงการวิจัย เรื่อง "บทเรียนจากใช้กระบวนการทางละคร ในการสร้างการเรียนรู้เรื่องผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในกลุ่มเยาวชน" โดยมีระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2548 – 30 กันยายน 2549 สาเหตุที่เครือข่ายได้นำการวิจัยมาใช้ควบคู่ไปกับการทำโครงการ เพื่อเป็นการยืนยันว่ากระบวนการละคร สามารถสร้างการเรียนรู้ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้

การทำโครงการร่วมกันในครั้งนี้ มีสมาชิกเหลือเพียง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มดักทอฝัน กลุ่มไม้ขีดไฟ กลุ่มกิ้งก้านใบ และคณะหุ่นสายเสมา เพราะกลุ่มแก้วเจ้าจอม ยังไม่พร้อมเนื่องจากกำลังศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย ส่วนกลุ่มละครมะขามป้อมไม่สามารถมาร่วมได้เพราะมีโครงการใหม่ที่ต้องดำเนินการ

การทำโครงการที่สองนี้ สมาชิกทั้ง 4 กลุ่ม ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการละครที่แต่ละกลุ่มเคยใช้มา เพื่อออกแบบเป็นกิจกรรมที่สร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในระดับสูงให้กับเยาวชน ทำให้เกิดขั้นตอนในการจัดกิจกรรม 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การผลิตและตระเวนแสดงละครของนครนรงค์ของกลุ่มละคร ขั้นที่ 2 การอบรมเชิงปฏิบัติการทักษะละคร ขั้นที่ 3 การตระเวนแสดงละครของกลุ่มเยาวชนแกนนำ ขั้นที่ 4 กระบวนการสรุปบทเรียนจากการดำเนินงาน

ผลสำเร็จจากการดำเนินโครงการ เรื่อง "บทเรียนจากใช้กระบวนการทางละคร ในการสร้างการเรียนรู้เรื่องผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในกลุ่มเยาวชน" ทำให้เกิดกลุ่มเยาวชนแกนนำ จำนวน 20 กลุ่ม ที่สมาชิกได้ดำเนินงานในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ได้การเรียนรู้ถึงผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ และเกิดทัศนคติในด้านลบต่อเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ ตลอดจนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดี นอกจากนี้เยาวชนยังสามารถทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตสื่อละครนรงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้กับสังคมในประเด็นแอลกอฮอล์ได้

ช่วงที่ 3 ระยะเวลาเครือข่าย (พ.ศ. 2550)

ในระยะนี้เครือข่ายได้มีการปรับโครงสร้างการทำงาน โดยเพิ่มตำแหน่งผู้จัดการเครือข่าย มาทำหน้าที่ติดต่อประสานงาน แทนประธานเครือข่าย เพื่อให้การดำเนินงานมีความคล่องตัวมากขึ้น และระยะนี้สมาชิกกลุ่มถักทอผืนไม้สามารถมาร่วมทำโครงการกับเครือข่ายได้ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินโครงการเป็นเด็กระดับประถม ทำให้มีรูปแบบการจัดกิจกรรมแตกต่างจากกลุ่มอื่น ที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กระดับมัธยมศึกษา

ในระยะที่ 3 เครือข่ายได้จัดทำ "แผนงานละครณรงค์เพื่อป้องกันนักดื่มหน้าใหม่" เพื่อพัฒนาต่อยอดและผลักดันการดำเนินงาน ให้เกิดการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยมี ยุทธศาสตร์การทำงาน คือมุ่งเน้นการพัฒนาการทำงานในระดับพื้นที่ให้เข้มแข็งและดำเนินงานต่อเนื่องได้อย่างยั่งยืนเพื่อให้เป็นพื้นที่ตัวอย่างในการป้องกันนักดื่มหน้าใหม่

การทำงานของเครือข่ายละครณรงค์ดहे้าในระยะนี้ เครือข่ายได้มีการทำงานในระดับนโยบายโดยการหนุนเสริมพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) เพื่อใช้ละครเป็นสื่อให้เกิดพลังในการสร้างกระแสรณรงค์ขับเค็ลื่อนพรบ.แอลกอฮอล์ นอกจากนี้เครือข่ายได้นำชุดความรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียนร่วมกัน พัฒนามาเป็น "หลักสูตรการใช้ศิลปะการละคร ในการสร้างการเรียนรู้เพื่อป้องกันการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์" ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญ ของการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย เพราะทำให้สมาชิกแต่ละกลุ่มได้มาแลกเปลี่ยนความคิด ร่วมกัน

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายละครณรงค์ดहे้า

ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายละครณรงค์ดहे้า มีดังนี้

1. การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อพัฒนาการของเครือข่าย แม้ว่าเครือข่ายละครณรงค์ดहे้าจะเป็นเครือข่ายขนาดเล็ก มีสมาชิกเพียง 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีทีมงาน 8 – 10 คน การบริหารจัดการยังเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้โครงการสำเร็จตามเป้าหมาย

หน้าที่ในการบริหารงานเครือข่ายนั้น ส่วนกลางจะทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างสมาชิกทุกกลุ่มให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น นอกจากนี้ส่วนกลางเครือข่ายยังมีหน้าที่ในการพัฒนาศักยภาพของสมาชิก โดยจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานร่วมกัน และในสถานการณ์ปัจจุบัน เครือข่ายละครวรรณรงค์ดเกล้า ได้ขยายขอบเขตการทำงานไปสู่งานสื่อสารสาธารณะมากขึ้น ทำให้ส่วนกลางเครือข่ายต้องติดต่อประสานงานกับภาคีอื่นๆ ที่มีพันธกิจในการดำเนินงานร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ส่วนกลางเครือข่ายจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการเครือข่าย

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการเครือข่าย คือ เรื่องของกำลังคน ส่วนกลางเครือข่ายมีผู้ปฏิบัติงานจำนวน 3 คน แต่ต้องบริหารจัดการงานในด้านต่างๆ ให้กับสมาชิกในเครือข่าย และการประสานงานกับองค์กรภายนอก ดังนั้น บุคลากรจึงมีไม่เพียงพอต่อการทำงาน

2. การสื่อสาร

การสื่อสารภายในเครือข่ายเป็นสิ่งที่สำคัญต่อพัฒนาการของเครือข่ายรูปแบบการสื่อสารของเครือข่ายละครวรรณรงค์ดเกล้า จะใช้การสื่อสารสองแบบสองทาง ผ่านการทำกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การประเมินภายใน การถอดบทเรียน การอบรม และเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการทำงาน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ทำให้สมาชิกได้มาพบปะกัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

การทำงานในเครือข่าย เน้นการการสื่อสารในแนวระนาบ (Horizontal Approach) โดยใช้การสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ระหว่างส่วนกลาง กับ สมาชิกในเครือข่าย โดยมีผู้อำนวยการเครือข่าย และผู้จัดการเครือข่าย ทำหน้าที่ในการส่งข้อมูลข่าวสารไปยังสมาชิก โดยไม่เน้นการบังคับหรือสั่งการ

ปัญหาในการสื่อสารของเครือข่ายละครวรรณรงค์ดเกล้า เกิดจากข้อจำกัดด้านเวลาและพื้นที่ เพราะสมาชิกแต่ละกลุ่มทำงานอยู่คนละพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสารขึ้น ดังนั้นเครือข่ายจึงต้องหาแนวทางแก้ไขเพื่อให้ทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น

3. สัมพันธภาพ

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เครือข่ายละครรณรงค์เด็กล้ำ มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เป็นเพราะสมาชิกของเครือข่ายมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สมาชิกแต่ละคนรู้จักกันมานาน เพราะทำงานอยู่ในสายละครเหมือนกัน ลักษณะความสัมพันธ์จึงเป็นเหมือนพี่น้อง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความห่วงใยซึ่งกันและกัน สิ่งนี้จึงเป็นตัวเชื่อมประสานให้ทุกคนอยากทำงานร่วมกัน

4. ความต่อเนื่องของโครงการ

ความต่อเนื่องของโครงการเป็นสิ่งสำคัญต่อพัฒนาการของเครือข่าย เนื่องจากโครงการมีกำหนดระยะเวลา 1 ปี ดังนั้นเครือข่ายจะต้องเตรียมพัฒนาโครงการให้มีความต่อเนื่องอยู่เสมอ เพราะโครงการที่ทำอย่างต่อเนื่องจะทำให้เครือข่ายได้พัฒนาทักษะและความชำนาญในการทำงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ความต่อเนื่องของโครงการเป็นสิ่งที่แสดงถึงความอยู่รอดและความเข้มแข็งของเครือข่าย

5. แหล่งทุน

การทำงานที่ผ่านมาของเครือข่าย มีปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณ ในการบริหารจัดการเครือข่ายในช่วงหมดโครงการ ทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง และไม่มีค่าเช่าสำนักงาน ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์

ดังนั้นการได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากแหล่งทุน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เครือข่ายดำรงอยู่ต่อไปได้ ทั้งนี้เพราะเงินทุนในการดำเนินงาน เปรียบเสมือนเลือดที่หล่อเลี้ยงเครือข่ายให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ เมื่อใดที่ขาดเงินทุน เครือข่ายอาจต้องปิดตัวลงในที่สุด แม้ว่าเครือข่ายละครรณรงค์เด็กล้ำจะได้งบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) แต่ขณะเดียวกันเครือข่ายก็ต้องแสวงหาทุนจากแหล่งอื่นๆ ด้วย เพื่อให้องค์กรอยู่ได้ ดังนั้นเครือข่ายต้องให้สมาชิกทุกคนตระหนักว่าเครือข่ายต้องพึ่งพาตนเอง ก่อนนึกถึงการช่วยเหลือจากภายนอก

5. จิตอาสา

ปัจจัยที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้ามาทำงานร่วมกัน เพราะมีแนวคิดและอุดมการณ์ที่สอดคล้องกัน คือ การมีจิตอาสาที่ต้องทำงานเพื่อสังคม เนื่องจากงานของเครือข่ายเป็นงานในลักษณะอาสาสมัคร มีค่าตอบแทนไม่มาก ผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกต้องมีความชอบและต้องการทำงานกับเครือข่ายอย่างแท้จริง

ส่วนที่ 3 การสื่อสารในเครือข่ายละครณรงคังดเกล้า

การสื่อสารภายในเครือข่ายละครณรงคังดเกล้า

การสื่อสารภายในเครือข่ายละครณรงคังดเกล้าเป็นวิธีการสื่อสารที่บุคคลในเครือข่ายใช้ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน

การบริหารจัดการภายในเครือข่ายละครณรงคังดเกล้า แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. ส่วนกลางเครือข่าย ประกอบด้วย ผู้อำนวยการเครือข่าย ผู้จัดการเครือข่าย และเจ้าหน้าที่สำนักงาน
2. สมาชิกเครือข่ายละครณรงคังดเกล้า ประกอบด้วย สมาชิกหลัก 4 กลุ่ม คือ กลุ่มกิ่งก้านใบ กลุ่มไม้ขีดไฟ กลุ่มถักทอฝัน และคณะหุ่นสายเสมา
3. องค์กรทุน ประกอบด้วย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.)

การสื่อสารระหว่างส่วนกลางเครือข่าย กับ สมาชิกเครือข่าย

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสื่อสารระหว่างส่วนกลางเครือข่าย กับ สมาชิกเครือข่าย มีรูปแบบการสื่อสารทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ โดยจำแนกการสื่อสารเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) การสื่อสารระหว่างบุคคล

▪ การสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์

การสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์ ระหว่างส่วนกลางกับสมาชิกเครือข่าย มีวัตถุประสงค์ เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การขอความช่วยเหลือในด้านทรัพยากรบุคคล จากสมาชิก และการนัดหมายวันเวลาในการประชุมกับสมาชิก นอกจากนี้จะใช้โทรศัพท์เพื่อติดตามงานจากสมาชิกอีกด้วย

▪ การสื่อสารผ่านทางโทรสาร

เป็นการแจ้งข้อมูลข่าวสารโดยมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับการสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์ ทิศทางการไหลของข้อมูลข่าวสาร (Flow of Information) เป็นการสื่อสารทางเดียว

▪ การสื่อสารผ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)

การสื่อสารผ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือ e-mail มีวัตถุประสงค์เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกำหนดการประชุม และกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่าย รวมทั้งสถานการณ์ความเคลื่อนไหวขององค์กรภาคี

2) การสื่อสารระหว่างกลุ่ม

▪ การประเมินภายในและการถอดบทเรียน

การประเมินภายในและการถอดบทเรียนจึงเป็นรูปแบบการสื่อสารที่ทำให้สมาชิกเครือข่ายได้แลกเปลี่ยนความคิดร่วมกัน

▪ การติดตามและสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในพื้นที่

การติดตามและสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ เป็นการสื่อสารสองทางระหว่างส่วนกลางและสมาชิกเครือข่าย เพื่อติดตามสนับสนุนให้กำลังใจและคำแนะนำในการทำงาน

- **การอบรมเสริมศักยภาพในการทำงาน**

ส่วนกลาง ได้จัดอบรมทักษะการเป็นวิทยากรให้กับสมาชิกเครือข่าย และทักษะการเก็บข้อมูล เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และใช้ในการทำงานได้อย่างถูกต้อง

นอกจากนี้ส่วนกลางเครือข่ายได้พาสมาชิกไปศึกษาดูงาน ณ กลุ่มรักษ์เขาชะเมา อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เพื่อศึกษาแนวคิด / เทคนิค ในการทำงานให้เป็นพื้นที่ตัวอย่าง รวมถึงศึกษาลักษณะการทำงาน และโครงสร้างของกลุ่มรักษ์เขาชะเมา เพื่อนำมาปรับใช้กับการทำงานของเครือข่าย

- **เวทีสรุปผลการดำเนินงานของเครือข่าย**

เวทีนี้ส่วนกลางเครือข่ายจัด ในช่วงท้ายของโครงการ เพื่อให้สมาชิกทุกกลุ่มได้สรุปผลการทำงานในแต่ละโครงการ และเพื่อให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และนำเสนอบทเรียนจากการทำงานในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ยังได้เชิญนักวิชาการ และตัวแทนจากสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ มาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้เครือข่ายมีทิศทางและแผนงานในปีต่อไปที่ชัดเจนขึ้น

การสื่อสารในเวทีสรุปผลการดำเนินงานของเครือข่าย มีลักษณะการสื่อสารแบบสองทาง โดยเปิดโอกาสผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

2. การสื่อสารระหว่างเครือข่ายละครณรงค์งดเหล้า กับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.)

รูปแบบการสื่อสารระหว่างเครือข่ายละครณรงค์งดเหล้า กับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) ผลการวิจัยพบว่า มีรูปแบบการสื่อสารทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ โดยจำแนกการสื่อสารเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1) การสื่อสารระหว่างบุคคล

- **การสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์**

การสื่อสารระหว่างบุคคลผ่านโทรศัพท์นี้ ผู้อำนวยการเครือข่าย และผู้จัดการเครือข่าย จะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของของ สสส. ในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ การขอความอนุเคราะห์สื่อ และสถานที่ในการจัดประชุม การทำสัญญาโครงการ การปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับการทำรายงานการเงิน

- **การสื่อสารผ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)**

การสื่อสารโดยใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) เป็นการแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเครื่องตีพิมพ์แอลกอฮอล์ เพื่อให้ทันกันเหตุการณ์ และความเคลื่อนไหวของพรบ. เครื่องตีพิมพ์แอลกอฮอล์

2) การสื่อสารระหว่างกลุ่ม

- **การประชุม**

การประชุมร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และ สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) จะเป็นการประชุมเพื่อรายงานความก้าวหน้าของโครงการ และการประชุมเพื่อผลักดัน พรบ. ควบคุมเครื่องตีพิมพ์แอลกอฮอล์

- **การสัมมนา**

การสัมมนาเป็นการสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ เนื่องจากเป็นการประชุมทางวิชาการที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่จัดขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้เครือข่ายต่างๆ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายมากขึ้น เช่น การสัมมนาทิศทางการรณรงค์ด้านการควบคุมเครื่องตีพิมพ์แอลกอฮอล์ ลักษณะการสัมมนาจะเป็นการบรรยายและการประชุมกลุ่มย่อย

อภิปรายผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 : พัฒนาการของเครือข่ายละครรณรงค์งดเหล้า

จากการศึกษาพบว่า จุดเริ่มต้นของเครือข่ายละครรณรงค์งดเหล้าเกิดจากการผลักดันของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีแผนในการสกัดกั้นนักดื่มหน้าใหม่ และหาแนวร่วมในการรณรงค์ประเด็นปัญหาแอลกอฮอล์ในกลุ่มเยาวชน จึงให้กลุ่มและองค์กรที่ใช้กระบวนการละครในการรณรงค์ประเด็นปัญหาสุขภาพ ที่เคยร่วมงานกับ สสส. มาทำงานร่วมกันในประเด็นปัญหาแอลกอฮอล์ เพื่อนำสื่อละครมาสร้างกระแสรณรงค์เพื่อป้องกันนักดื่มหน้าใหม่ในกลุ่มเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับเสรี พงศ์พิศ (2537) กล่าวว่า เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือวิธีการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องเผชิญปัญหาต่างๆ ที่ใหญ่และซับซ้อนเกินกว่าใครจะเผชิญได้โดยลำพังเพียงผู้เดียว เช่น เอดส์ บุหรี่ เหล้า ยาเสพติด เป็นต้น การสร้างเครือข่ายหรือการทำงานเครือข่ายเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดผลกระทบที่มากกว่าในระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ เพราะการทำงานแบบเครือข่ายเป็นการทำงานแบบ

“ประสานพลังงาน” (Synergy) ประโยชน์ของการทำงานเป็นเครือข่าย และสอดคล้องกับที่พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2547) ได้กล่าวว่า การรวมกลุ่มและการประสานงานกับภาคีที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหา เพราะเป็นการระดมความคิดเห็น และความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งถ้าไม่มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายแล้ว โอกาสในการแก้ปัญหานั้นอาจไม่ได้รับการตอบสนองเพราะขาดแนวร่วมในการดำเนินงาน

เครือข่ายละครนครรังคังดเหล้า แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะจัดตั้ง ระยะดำเนินงาน และระยะพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างกลุ่มและเครือข่ายของปาริชาติ วลัยเสถียร (2543) ได้สรุปถึงขั้นตอนการเสริมสร้างกลุ่มและเครือข่ายว่ามีด้วยกัน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ว่าด้วยการจัดตั้งกลุ่ม เป็นขั้นตอนแรกของการรวมตัวเป็นกลุ่ม ขั้นที่ 2 ว่าด้วยการเคลื่อนไหวของกลุ่ม เป็นขั้นตอนที่จะช่วยผลักดันให้กลุ่มเกิดพลังการต่อสู้และพลังการต่อรองในโอกาสต่อไป และขั้นที่ 3 ว่าด้วยการเจริญเติบโตของกลุ่ม

ในระยะจัดตั้ง มีระยะเวลาในการดำเนินงานเพียง 4 เดือน (พ.ย. 2547 – ก.พ. 2548) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันชั่วคราว โดยสมาชิกแต่ละกลุ่มร่วมคิดร่วมวางแผนจัดทำโครงการตามยุทธศาสตร์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ต้องการสกัดนักดื่มหน้าใหม่ การมาทำงานร่วมกันในครั้งนี้ จึงเป็นการรวมตัวกันชั่วคราว ซึ่งสอดคล้องกับที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) กล่าวว่า ระยะก่อตัว วัตถุประสงค์ของเครือข่ายอาจยังไม่ชัดเจน ในช่วงระยะนี้ ระบบบริหารภายในเครือข่ายมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ อีกทั้งบุคคลภายนอกเครือข่ายส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักเครือข่ายเพราะข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเครือข่ายยังไม่เผยแพร่ออกไปในวงกว้าง จึงเป็นที่รู้จักเพียงในวงแคบ

การทำโครงการร่วมกันในปีแรกได้แก่ โครงการนำร่อง “ละคร ละเล่น ละเลิก” (2547) ซึ่งเป็นการรณรงค์เพื่อสกัดกั้นนักดื่มหน้าใหม่ ด้วยสื่อละครรณรงค์เพื่อเข้าถึงเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเยาวชนเหล่านี้ ส่วนหนึ่งกำลังเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของธุรกิจเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ การปฏิบัติงานในภาพรวมของโครงการ กล่าวได้ว่าประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยสื่อละครรณรงค์ที่นำไปแสดงในสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 9 แห่งนั้น สามารถชี้ให้เห็นถึงปัญหาผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีต่อนิสิตนักศึกษาในมิติต่างๆ ซึ่งทำให้ผู้ชมเกิดความตระหนักถึงโทษภัยจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ชัดเจน ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าสื่อละครเวทีเป็นสื่อที่มีความน่าสนใจและสามารถดึงดูดความสนใจของนิสิตนักศึกษาให้เข้าร่วมกิจกรรมได้ตั้งแต่ต้นจนจบ และได้รับการประเมินจากผู้ชมกว่าร้อยละ 70 ว่ามีคุณภาพ

โดยรวมอยู่ในระดับดีถึงดีมาก (รายงานการดำเนินงานฉบับสมบูรณ์ โครงการละคร ละเล่น ละเล็ก , 2547:45)

ระยะที่ 2 เป็นระยะเครือข่ายได้มีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ เพื่อให้มีทิศทางในการทำงานที่ชัดเจน และได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “บทเรียนจากใช้กระบวนการทางละคร ในการสร้างการเรียนรู้เรื่องผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในกลุ่มเยาวชน” โดยนำกระบวนการประเมินภายในและการถอดบทเรียนมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับที่พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547) กล่าวว่าสิ่งหนึ่งที่ถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้และเป็นทุนภายในตัวเอง คือ ทุกคนมีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์มากขึ้น หลังจากที่ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีการทำงานร่วมกัน โดยกระบวนการเรียนรู้นั้นจะช่วยให้บุคคลและองค์กรได้มีการปรับตัวในการแสวงหาความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ และแนวร่วมใหม่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลให้การทำงานในด้านต่างๆ ของเครือข่ายมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลจากการดำเนินโครงการทำให้เกิดกลุ่มเยาวชนแกนนำ จำนวน 20 กลุ่ม ที่ใช้ละครเป็นสื่อในการรณรงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประเด็นปัญหาแอลกอฮอล์ให้กับโรงเรียน และชุมชนได้

ระยะพัฒนาเครือข่ายเป็นระยะเครือข่ายได้จัดทำหลักสูตรการใช้ศิลปะการละครในการสร้างการเรียนรู้ เพื่อเผยแพร่ไปยังกลุ่มองค์กรที่สนใจที่จะใช้ละครเป็นเครื่องมือในการรณรงค์งดเหล้า นอกจากนี้เครือข่ายได้มีการทำงานในระดับนโยบายโดยการหนุนเสริมพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) เพื่อใช้ละครเป็นสื่อให้เกิดพลังในการสร้างกระแสรณรงค์ขับเค็ลื่อนพรบ.แอลกอฮอล์ ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547) ที่กล่าวว่า การเชื่อมประสานกับเครือข่ายและภาคอื่นๆ จะทำให้เครือข่ายมีอำนาจในการต่อรองสูงขึ้น และถ้ายังมีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องแล้ว กระบวนการนั้นก็就会导致การแก้ไขปัญหาเชิงนโยบายได้อำนาจต่อรองนี้จะไม่มีการเกิดขึ้นได้ หากไม่มีการรวมกลุ่มองค์กรต่างๆ เข้าด้วยกัน พลังอำนาจของการรวมกลุ่มนี้ บางครั้งอาจไม่ส่งผลที่เป็นรูปธรรมโดยตรง แต่เป็นพลังหรือประโยชน์ในทางอ้อมที่บรรดากลุ่มหรือเครือข่ายอื่นๆ ให้ความเกรงใจและสามารถนำมาเป็นการต่อรอง ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายละครนครรังคังดเกล้า

ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายละครนครรังคังดเกล้า ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 7 ประการ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการ ส่วนกลางเครือข่าย ไม่ใช่วิธีการสั่งการ และมีความอึดอ้อม่วยในการจัดการเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับที่ ธนา ประมุขกุล (2547) กล่าวว่า การจัดการเครือข่ายที่มีพื้นฐานสมาชิกหลากหลายมารวมกันโดยอิสระ โดยไม่ถือการสั่งการเป็นกลไกหลักนั้น การจัดการจะมีความสำคัญยิ่งขึ้นไปอีก ความยืดหยุ่นในการจัดการให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป 2) การสื่อสารภายในเครือข่าย การสื่อสารภายในเครือข่าย ใช้การสื่อสารสองแบบสองทาง ผ่านการทำกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การประเมินภายใน การถอดบทเรียน การอบรม และเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการทำงาน สอดคล้องกับที่ ธนา ประมุขกุล (2547) การสื่อสารที่มีประสิทธิผลในเครือข่ายจะต้องมีลักษณะหลากหลายช่องทางเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกได้โดยอิสระ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันให้มากที่สุด 3) สัมพันธภาพภายในเครือข่าย สมาชิกของเครือข่ายมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สมาชิกแต่ละคนรู้จักกันมานาน ทำงานอยู่ในสายละครเหมือนกัน ลักษณะความสัมพันธ์จึงเป็นเหมือนพี่น้อง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีความห่วงใยซึ่งกันและกัน สิ่งนี้จึงเป็นเหมือนตัวเชื่อมประสานให้ทุกคนอยากทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่ ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์ (2547) กล่าวหากสมาชิกมีความเข้าใจและจริงจังในการเข้ามาร่วมเครือข่ายแล้ว สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่น วางใจในเครือข่ายซึ่งจะเป็นพื้นฐานของสัมพันธภาพที่ดีในหมู่สมาชิก และสอดคล้อง 4) ความต่อเนื่องของโครงการ เป็นสิ่งสำคัญต่อพัฒนาการของเครือข่าย เนื่องจากโครงการมีกำหนดระยะเวลา 1 ปี ดังนั้นเครือข่ายจะต้องเตรียมพัฒนาโครงการให้มีความต่อเนื่อง อยู่เสมอ เพราะโครงการที่ทำอย่างต่อเนื่องจะทำให้เครือข่ายได้พัฒนาทักษะและความชำนาญในการทำงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ความต่อเนื่องของโครงการเป็นสิ่งที่แสดงถึงความอยู่รอดและความเข้มแข็งของเครือข่ายเข้มแข็งด้วย

5) องค์กรทุน เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เครือข่ายดำรงอยู่ต่อไปได้ ทั้งนี้เพราะเงินทุนในการดำเนินงานเปรียบเสมือนเลือดที่หล่อเลี้ยงเครือข่ายให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ เมื่อใดที่ขาดเงินทุน เครือข่ายอาจต้องปิดตัวลงในที่สุด แม้ว่าเครือข่ายละครนครรังคังดเกล้าจะได้งบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) แต่ขณะเดียวกันเครือข่ายก็ต้องแสวงหาทุนจากแหล่งอื่นๆ ด้วยเพื่อให้องค์กรอยู่ได้ ดังนั้นเครือข่ายต้องให้สมาชิกทุกคนตระหนักว่าเครือข่ายต้องมุ่งพึ่งพาตนเอง ก่อนนี้ถึงการช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับที่ ธนา ประมุขกุล (2547) กล่าวว่ากรณีที่เครือข่ายสามารถแสวงหาและดึงศักยภาพ/ทรัพยากรที่มีอยู่ภายใต้เครือข่ายมาใช้ได้มากเพียงไร ความเข้มแข็งของเครือข่ายก็เพิ่มมากขึ้นเท่านั้น 8) จิตอาสา

สมาชิกเครือข่ายมีแนวคิดและอุดมการณ์ที่สอดคล้องกัน คือ การมีจิตสำนึกสาธารณะที่ต้องการทำงานเพื่อสังคม เนื่องจากงานของเครือข่ายเป็นงานในลักษณะอาสาสมัคร มีค่าตอบแทนไม่มาก ผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกต้องมีความชอบและต้องการทำงานกับเครือข่ายอย่างแท้จริง

ส่วนที่ 3 การสื่อสารในเครือข่ายละครณรงคังดเหล่า

การสื่อสารภายในเครือข่ายละครณรงคังดเหล่า

การสื่อสารภายในเครือข่ายละครณรงคังดเหล่า แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ส่วนกลาง เครือข่าย ประกอบด้วย ผู้อำนวยการเครือข่าย ผู้จัดการเครือข่าย และเจ้าหน้าที่สำนักงานสมาชิก เครือข่ายละครณรงคังดเหล่า ประกอบด้วย สมาชิกหลัก 4 กลุ่ม คือ กลุ่มกิ่งก้านใบ กลุ่มไม้ขีดไฟ กลุ่มถักทอฝัน และคณะหุ่นสายเสมา และองค์กรทุน ประกอบด้วย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.)

รูปแบบการสื่อสารระหว่างส่วนกลาง กับ สมาชิกเครือข่าย มีรูปแบบการสื่อสารทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ โดยจำแนกการสื่อสารเป็น 2 ระดับ ได้แก่ การสื่อสารระหว่างบุคคลผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ โทรศัพท์ โทรสาร จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) การสื่อสารระหว่างกลุ่ม ได้แก่ การประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน การติดตามและสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในพื้นที่ การอบรมเสริมศักยภาพในการทำงาน และการประเมินภายในและการถอดบทเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรวรรณ อารีประชาภิรมย์ (2547) ที่พบว่า รูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างแกนนำกับสมาชิก มีรูปแบบการสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ ลักษณะการสื่อสารจะเน้นไปที่การประชุม อบรม สัมมนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของอรอนันต์ วุฒิเสน (2543) พบว่า การสื่อสารภายในชมรม ได้แก่ การสื่อสารระหว่างหัวหน้ากลุ่มและสมาชิก ซึ่งใช้วิธีการสื่อสารในหลายรูปแบบเช่น hand mail การพบปะสมาชิกและการประชุม

รูปแบบการสื่อสารระหว่างเครือข่ายละครณรงคังดเหล่า กับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) มีรูปแบบการสื่อสารทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ โดยจำแนกการสื่อสารเป็น 2 ระดับ ได้แก่ การสื่อสารระหว่างบุคคล ผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ โทรศัพท์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) การสื่อสารระหว่างกลุ่ม ได้แก่ การประชุม การสัมมนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) ควรให้การสนับสนุนเครือข่ายละครรณรงค์งดเหล้าอย่างจริงจัง ทั้งด้านงบประมาณและบุคลากร เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการดำเนินงาน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าเครือข่ายมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรที่มีจำนวนจำกัดและไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่

2. ความต่อเนื่องของโครงการเป็นสิ่งสำคัญต่อพัฒนาการของเครือข่าย เมื่อใกล้สิ้นสุดโครงการเครือข่ายจะต้องเตรียมพัฒนาโครงการให้มีความต่อเนื่องอยู่เสมอ เพราะโครงการที่ทำอย่างต่อเนื่องจะทำให้เครือข่ายได้พัฒนาทักษะและความชำนาญในการทำงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ความต่อเนื่องของโครงการเป็นสิ่งที่แสดงถึงความอยู่รอดและความเข้มแข็งของเครือข่าย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาเฉพาะการสื่อสารในเครือข่ายละครรณรงค์งดเหล้าเท่านั้น ควรมีการศึกษากระบวนการสื่อสารของเครือข่ายละครรณรงค์งดเหล้ากับเยาวชนในฐานะผู้รับสาร เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบและกลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในการดำเนินของเครือข่ายกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชน

2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะการสื่อสารในเครือข่ายละครรณรงค์งดเหล้าเท่านั้น ควรมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาการสื่อสารของเครือข่ายอื่นว่ามีลักษณะแตกต่างกันอย่างไร เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบและค้นหาจุดเด่นจุดด้อย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานและการดำเนินงานของเครือข่าย